

Bakalářské obory se zaměřením na vzdělávání studijního programu Specializace v pedagogice

KPE/QZZB1 Pedagogika a psychologie.

Zkouška z předmětu KPE/QZZB1 Pedagogika a psychologie

(1) Do zkoušky ústí tyto povinné předměty:

KPE/ZPEZ	Základy pedagogiky
KPE/TEVZ	Teorie výchovy
KPE/DZSZ	Obecná didaktika
KPE/UPYZ	Úvod do psychologie
KPE/POSZ	Psychologie osobnosti
KPE/VPSZ	Vývojová psychologie
KPE/ZPPZ	Základy psychopatologie, sociální patologie a prevence závislostí

(2) SZZ z pedagogiky a psychologie má zkouška formu písemného testu, který bude obsahovat 100 otázek rozdělených do dvou částí testu: 50 otázek z pedagogických okruhů a 50 otázek z psychologických okruhů. Test obsahuje uzavřené otázky s variantami odpovědí. Každá část testu bude opravena a ohodnocena zvlášť, přičemž hranice úspěšnosti pro řešení testu bude dosažení min. 25 bodů (včetně) z každé její části. Test bude hodnocen jednou známkou, která bude stanovena po součtu bodových výsledků obou částí testu. Pokud student neuspěje z jedné z částí testu, tedy obdrží v ní méně než 25 bodů, je celkový výsledek státní zkoušky klasifikován jako „nevyhověl“.

(3) Tematické okruhy zkoušky, které budou sloužit jako základ pro vytváření testových otázek, jsou:

Základy pedagogiky

- Pedagogika a její základní kategorie.** (Vztah pedagogiky k dalším vědním disciplínám. Struktura pedagogických věd. Činitelé, principy a formy výchovy.)
- Podstata výchovy a její úloha pro rozvoj jedince a společnosti.** (Funkce výchovy, filozofická východiska, výchovná dilemata (Fink), obecné rysy výchovy, výchovné cíle, intencionální a funkcionální formy výchovy. Podmínky výchovy. Sebevýchova. Zhodnocení současných úkolů a trendů vzdělávání a výchovy.)
- Řešení základních otázek výchovy a vzdělávání v systému a díle J. A. Komenského.** (Charakteristika kontextu doby života J. A. Komenského, významné etapy jeho života. Objasnění pedagogického myšlení Komenského ve vztahu k jeho všennápravným snahám o reformu společnosti. Znalost následujících aspektů jeho pedagogiky: východiska, metody poznávání skutečnosti, vyučovací metoda, školní

organizace, pedagogické principy, výchovný demokratismus a humanismus a hlavní díla. Vyhodnocení jeho přínosu pro pedagogiku.)

4. **Otázka svobody a přirozenosti ve výchově v historickém kontextu.** (Řešení základních otázek výchovy a vzdělávání v pojetí J. F. Herbarta a J. J. Rousseaua. Filozofická a pedagogická východiska díla obou myslitelů, jejich dílo a jejich vztah k současné škole.)
5. **Výchova demokratického občana v historicko-pedagogickém pohledu.** (Jako východisko použijte Komenského myšlenku demokratismu a filozofii vzdělávání J. Deweye. Otázka pragmatismu a humanismu. Přínosy koncepce problémového a projektového vyučování k rozvoji demokratických hodnot, postojů a kompetencí. Znalost demokratizujících prvků v pedagogice J. Deweye.)
6. **Vývoj snah o reformy ve školství v Evropě od konce 19. století.** (Základní myšlenky a východiska reformní pedagogiky, reformní školy 20.-30. let 20. století, znalost jednotlivých "klasických" alternativ a jejich náhledů na výchovu člověka. Reformní úsilí v českých školách ve 20. a 30. letech, pokusné školy, V. Příhoda. Znalost problematiky diferenciacce a individualizace.)
7. **Transformace české školy a proměny vzdělávání po roce 2000.** (Pojem humanizace školy a jeho důsledky pro učitelskou profesi. Východiska a inspirační zdroje humanizace školy, její projevy v praxi.)
8. **Kurikulum, kurikulární dokumenty v ČR (např. Bílá kniha, RVP, ŠVP apod.) zásady výuky a práce s kurikulem na ZŠ.** (Pojem klíčové kompetence, průřezová témata, charakteristika RVP a ŠVP.)
9. **Vztah rodiny a školy v měnící se společnosti.** (Rodina a její charakteristika, funkce rodiny, možnosti a formy spolupráce školy s rodiči. Možné překážky spolupráce rodiny a školy, dysfunkční rodiny, týrání a zneužívání dětí v rodinách, záškoláctví. Pojmy prestiž a image školy.)
10. **Problematika volného času dětí a mládeže.** (Pojetí volného času, funkce volného času, oblasti volnočasových aktivit, povědomí o institucionálním zajištění volnočasové výchovy.)
11. **Škola a socializace.** (Socializace, školní třída jako sociální skupina. Vliv kulturního a sociálního prostředí na školní úspěšnost žáka (vysvětlete pojmy sociální a kulturní kapitál). Jazykové kódy a vybrané problémy ze školní socializace (formální a neformální řád, Hawthornský jev, etiketování a sebesplňující se předpověď, očekávání učitele - Pygmalion efekt.)
12. **Styly učení.** (Základní pojmy: učení, styl a jeho kategorie, strategie a pojetí učení, diagnostika stylů učení a jejich ovlivňování.)
13. **Strategie řízení třídy.** (Pojetí autority učitele, třídní klima, pedagogická komunikace, neintervenující, interaktivní a intervenující principy řízení.)

Základní literatura:

- BENDL, S. *Školní kázeň*. Praha: ISV, 2001.
- ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Praha: Grada 2011.
- KALHOUS, Z.; OBST, O. et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2010.

- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-X.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 80-247-1821-7.
- STŘELEČEK, S. a kol. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy*. Brno: Paido, 1998.
- VALIŠOVÁ, A. a kol. (ed.). *Autorita jako pedagogický problém*. Karolinum, Praha. 1998.
- VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. (eds.). *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VAŠUTOVÁ, J. *Kapitoly z pedagogiky*. Praha: PF UK, 1998.

Příklad otázky z didaktického testu:

(1) Hlavním vodítkem k rozlišení mezi nedostatečným sebevědomím žáka, které se může projevat přehnaným prosazováním, a zdravým sebevědomím přirozeně soutěživého dítěte je:

- (A) Zda-li jde o žáka či žákyni.
- (B) Do jaké míry jeho chování odpovídá jeho kognitivnímu vývoji.
- (C) Rodinné sociální prostředí žáka.
- (D) Stupeň přehánění proti běžnému chování.

Teorie výchovy

1. **Obecné otázky vývoje osobnosti a výchovy.** (Základní pojmy, teoretické přístupy a vztahy a zákonitosti.)
2. **Vývoj a formování osobnosti v kontextu výchovy.** (Působení podmínek, učení a činností. Role sociální komunikace. Požadavky a vyrovnávání se s náročnými životními situacemi. Otázka autoregulace a sebedeterminace.)
3. **Současné inspirace výchovy** (existenciální, psychoanalytické, postmoderní a environmentální paradigmaty a jejich vliv na pojetí výchovy, krize současné společnosti a hledání východiska ve výchově)
4. **Způsoby výchovy.** (Modely způsobu výchovy v rodině a ve škole, autorita a kázeň, empatie a výchova k neagresivnímu chování. Vývoj dětí při různých formách způsobů výchovy v rodině, komunikace s rodiči.)
5. **Problematika výchovy ke zdravému životnímu stylu a prevence rizikového chování.**

Základní literatura:

- KALHOUS, Z.; OBST, O. et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995.
- PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha: ISV, 1997.
- PELIKÁN, J. *Pomáhat být. Otevřené otázky teorie provázející výchovy*. Praha: Karolinum 2002.

- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-X.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 80-247-1821-7.
- VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. (eds.). *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.

Příklad otázky z didaktického testu:

(1) Vyberte správné tvrzení:

- (A) A. Maslow formuloval hierarchii základních druhů trestů a odměn a formování návyků.
- (B) Victor Frankl zdůraznil, že podstatou člověka je touha po slasti a moci.
- (C) B. F. Skinner rozpracoval teorii uspokojování lidských potřeb, zejména potřeby lásky.
- (D) Podle C. Rogerse se osobnost sama příznivě rozvíjí, pokud jí nebrání špatné vlivy zvenčí.

Obecná didaktika

1. **Didaktika, její předmět** (předmět, základní problémy, aspekty výuky, výuka jako systém, výuka jako proces, kategorie cílů).
2. **Determinanty reálné výuky** (vymezení, kategorizace, sociální aspekt).
3. **Koncepce vyučování** (vymezení, slovně názorné, asociační, rozvíjející, programované, pragmatické, mastery learning).
4. **Obsah vyučování, učivo** (zdroje, cíle, učivo, druhy, problémy obsahu výuky, didaktická transformace, učební plány, kurikulární pojetí, RVP, učebnice).
5. **Základní organizační formy výuky** (vymezení, třídění, model; individuální, hromadné, kooperativní; vzájemné, týmové, projektové, problémové; problematika diferenciac, matice variant).
6. **Alternativní formy výuky** (vymezení, východiska, funkce, kategorizace; klasické alternace, moderní, konfesní školy, hodnocení efektů alternativních škol).
7. **Vyučovací metody** (vymezení, kritéria účinnosti, klasifikace).
8. **Problematika školního hodnocení a zkoušení** (vymezení, funkce, problémy, formy, edukometrie, pedagogická diagnostika).
9. **Učitel a jeho profese** (vymezení, charakteristika, profesní dráha, podmínky práce, problémy profese).

Základní literatura:

- KALHOUS, Z.; OBST, O. et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-X.

- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 80-247-1821-7.
- VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. (eds.). *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.

Příklad otázky z didaktického testu:

(1) Bloomova taxonomie cílů obsahuje tyto kategorie:

- (A) Přijímání, reagování, oceňování hodnoty, integrování hodnot, internalizace hodnot.
- (B) Imitace, manipulace, aplikace, analýza, syntéza, hodnotící posouzení.
- (C) Pohyb, manipulace, komunikace, tvorba.
- (D) Znalost, porozumění, aplikace, analýza, syntéza, hodnotící posouzení.

Úvod do psychologie

1. **Předmět psychologie:** význam, cíle, základní dělení psychologických disciplín, funkce aplikovaných disciplín, základní druhy výzkumů v psychologii.
2. **Determinace lidské psychiky:** míra dědičnosti psychických dispozic, vlivy zrání, sociálního prostředí, socializace, psychofyzilogické vztahy mozku, CNS a psychických funkcí, stavů.
3. **Vědomí, nevědomí a změněné stavy vědomí:** základní vymezení vědomí a nevědomí, funkce vědomí, změněné stavy vědomí.
4. **Vnímání:** druhy, tvarové zákony, práh vnímání, představivost a fantazie – druhy, manipulace s představami, asociační zákony, Paiviova teorie, produkty lidské fantazie.
5. **Pozornost:** vlastnosti, druhy pozornosti, metody pro zkoumání selektivní pozornosti, vývoj pozornosti, poruchy pozornosti.
6. **Myšlení:** základní myšlenkové operace, strategie řešení problémů, usuzování a heuristiky při rozhodování, divergentní myšlení, pojmotvorné procesy, vývoj myšlení, vztah myšlení a řeči (Piaget, Vygotskij).
7. **Paměť:** fáze paměťového procesu, druhy paměti, teorie a příčiny zapomínání, vztah paměti k ostatním kognitivním procesům.
8. **Učení:** hlavní teorie (Pavlov, Skinner, Thorndike, Köhler, Tolman, Bandura), priming, habituace, senzibilizace, imprinting.
9. **Motivace:** vymezení a funkce motivace, druhy motivů a potřeb, typy konfliktů, základní teorie motivace (Maslow, Hull, Murray, Freud), motivace poznávací, sociální, výkonová (Rotter). Odměny a tresty.
10. **Emoce:** základní teorie – fyziologické, kognitivní, evoluční, dimenze a druhy emocí, vývoj, regulace emocí a vliv na kognitivní funkce.
11. **Intelligence:** druhy a teorie inteligence (Spearman, Thurstone, Cattell, Sternberg), koncepce IQ a měření inteligence, emoční inteligence – význam a složky.

Doporučná literatura:

- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1996.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004.
- VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*. Praha: Karolinum, 2003.
- STUHLÍKOVÁ, I. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál, 2002.

Příklad otázky z didaktického testu:

(1) Co není motivace?

- (A) Souhrn sil a motivů.
- (B) Signál potřeby.
- (C) Potřeba změnit situaci.
- (D) Vjemy.

Psychologie osobnosti

1. **Studium osobnosti** - hlavní směry v psychologii osobnosti, metodologické přístupy k poznávání osobnosti.
2. **Determinace osobnosti** - dědičný a neurologický základ, sociokulturní vlivy. Temperament. Charakter.
3. **Nevědomé determinanty v životě osobnosti** - vrstvy osobnosti. Psychoanalytická tradice (Freud, psychoanalýza po Freudovi, Jung). Obranné mechanismy, citové připoutání.
4. **Osobnost, situace a predikce chování** - osobnostní rysy (Allport, Cattell, pětifaktorový model). Stálost a vývoj osobnosti.
5. **Kognitivní, emoční a motivační aspekty osobnosti** - inteligence, emoční rysy a emoční inteligence, motivační struktura.
6. **Strategie osobnosti pro chápání světa a sebe sama** - kognitivní přístupy k osobnosti. Humanistická témata - smysl a sebedeterminace (Maslow, Rogers, Frankl). "Já" poznávající a poznávané, sebepojetí a integrita osobnosti.
7. **Osobnost v sociálním prostředí** - sociální aspekty osobnosti. Motivační témata v našich životních příbězích (Murray, McClelland, Heckhausen). Životní cyklus - Erikson, Adler.
8. **Adaptace osobnosti na zátěž** - změny osobnosti při dlouhodobém stresu. Poruchy osobnosti.

Doporučná literatura:

- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004.
- DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál, 2001.

- ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada, 2007.
- SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno: BarristerPrincipal, 2002.
- VÁGNEROVÁ, M. **Psychologie osobnosti**. Praha: Karolinum, 2010.

Příklad otázky z didaktického testu:

(1) Teorie osobnostních rysů má kořeny v:

- (A) Psychoanalýze.
- (B) Behaviorismu.
- (C) Asocianismu.

Vývojová psychologie

1. **Základní pojmový aparát** - fylogeneze, antropogeneze, ontogeneze, aktuální geneze, vývojová změna, vývojové stádium, vývojová krize, činitelé duševního vývoje.
2. **Biopsychosociální determinace lidské psychiky** - heredita, dědičné vs. vrozené, socializace, extrémní sociální izolace a její vliv na vývoj, separace, deprivace, subdeprivace.
3. **Vývojové teorie a vývojové modely** - biogenetické (endogenní, nativismus), sociální a behaviorální (exogenní, empirismus), teorie redukující obě hlediska, psychodynamické teorie vývoje, psychosexuální stupně vývoje (S. Freud), psychosociální stupně vývoje (E. Erikson), kognitivní teorie vývoje (J. Piaget), biodromální přístup.
4. **Charakteristika vývojových období a vývoj psychických funkcí v těchto obdobích** - prenatalní období a porod, novorozenecké, kojenecké, období batolete, předškolní věk, raný a střední školní věk, starší školní věk, dospívání, stáří, umírání a smrt.

Doporučná literatura:

- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000.

Příklad otázky z didaktického testu:

(1) Mezi kompetence dítěte vedoucí k jeho školní připravenosti bychom neřadili:

- (A) Rozlišování rolí a norem.
- (B) Pracovní návyky.
- (C) Míra sebeobsluhy.
- (D) Lateralizace ruky.

Základy psychopatologie, sociální patologie a prevence závislostí

1. Pojetí sociální normy, sociální deviace, soc. patologie a rizikového chování.
2. Dědičnost a vlivy vnějšího prostředí jako příčiny vzniku psychických odchylek.
3. Základní typy zátěžových situací.
4. Poruchy jednotlivých psychických funkcí.
5. Psychologická problematika neurotických onemocnění - DMO, syndrom hyperaktivity, epilepsie.
6. Mentální retardace.
7. Dětský autismus.
8. Psychotická porucha.
9. Neurotické poruchy.
10. Poruchy příjmu potravy.

Doporučná literatura:

- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vydání. Praha: Portál, 2004.
- SVOBODA, M. *Psychopatologie a psychiatrie*. Praha: Portál, 2006.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál, 2004.

Příklad otázky z didaktického testu:

(1) Halucinace je porucha:

- (A) Myšlení.
- (B) Paměti.
- (C) Vnímání.
- (D) Pozornosti.